

A Lipták Ház és lakói

Kjoseva Svetla

Anaptár szerint már szinte tél van, de itt a Balatonnál napfényes, őszi az idő. Balatonfüreden, a Lipták Házban beszélgetünk Kjoseva Svetla, bolgár fordítóval. Elnézve törekeny alakját, az ember el sem tudja képzelni, hogy más – egész embert kívánó – munkái mellett miként tudott annyi nagyszerű könyvet, novellát és verset lefordítani.

– Magyar irodalmat fordítasz bolgárra és itt élsz Magyarországon, bár Bulgáriában születél. Hogyan kerültél ide, s hogy tanultál meg ilyen jól magyarul, hogy egymás után fordítod kiváló íróink kiváló műveit?

– Házasságom révén kerültem ide, bár a férjem nem magyar, hanem görög. Együtt tanultunk a szófiai egyetemen. Pár év után, akkor már a gyerekeinkkel, költöztünk Magyarországra, ahol ő él. Még Bulgáriában a Magyar Intézetben kezdtem el magyarul tanulni. Amikor ideköltöztünk, az első számú feladatomból az volt, hogy megkülönböztessem egymástól a görög és a magyar nyelvet, mert a férjem családjában mind a kettőt használták. Otthon bolgárral beszélünk, bár a nagy hangvarban természetesen mindegyik nyelv elhangzik.

– Mikor és hogy kezdődött a műfordítás?

– Véletlenül alakult így. Mivel az én pályám nem tipikus fordítói pálya, mely szerint az ember az egyetemen megtanul egy nyelvet, erre készül, aztán elkezd fordítani. Én eredetileg történelem és filozófia szakon végeztem. Mindig azt tartottam helyesnek, ha az ember el-

kezd valamit, akkor azt csinálja végig az életében, mert csak akkor tudja igazán jól művelni. S bár nem így alakult a dolog, de lehet, hogy ez végül is ez a jó.

– Mondhatni, hogy a magyar nyelv tanulása vitt erre a pályára?

– Végül is igen. Amikor '84-ben Magyarországra költöztünk, elkezdtem magyar filmeket nézni, magyar könyveket olvasni. Örkény egyperceseit, főleg a „hosszúságuk” miatt választottam ki. Majdnem minden szót ki kellett szótároznom, de mire a végére értem a mondatnak, elfelejtettem az elejét. Ezért aztán elkezdtem leírni, csak úgy magamnak, hogy egyáltalán megértsem. Amikor Bulgáriába mentünk, elvittem magammal, és megmutattam a barátaimnak, hogy nézzétek, mit írnak ott, milyen érdekes, milyen jó. Az egyik Örkény-novella aztán megjelent egy bolgár irodalmi lapban. Akkor megkérdezték, hogy miért nem hozok mást is.

– Szóval így kezdődött. És hogyan folytatódott?

– Felhívták a figyelmemet egy fiatal fordítóknak szóló pályázatra, amelyet a plovdivi írók egyesülete hirdetett meg. Beneveztem egy Moldova-elbeszéléssel, és azonnal díjat is kaptam, mint a második legjobb fordító. Egy plovdivi kiadó rögtön megbízott Jókai Anna „Tartozik és követel” című regényének fordításával.

– Ez a könyv 1989-ben jelent meg, s azután évekig nem fordítottál...

– Könyvet nem, mert szétesett a könyvpiac, bár sok mindent kiadtak, erre nem volt igény. De ugyanakkor nagyon sok irodalmi újság is megjelent, s ezekben rengeteg elbeszélést, verset publikáltam.

– A hosszú szünet után, milyen könyvek fordításával jelentkeztél újra?

– Először Göncz Árpád egyetlen regénye, a Sarusok jelent meg. Majd 1997-ben pályázatot hirdettek idegen nyelvekre fordítandó magyar művekre, amelyek a Frankfurti Könyvvásáron is megjelentek. Erre Esterházy Péter „Egy nő” című könyvével pályáztam és meg is kaptam a támogatást.

– Mikor szereztél tudomást a Fordítóházról?

– Még abban az évben, '97 végén kaptam egy levelet a Fordítóház Alapítványtól, hogy létezik egy ilyen „ház”. Sokáig nem mertem pályázni, mert azt hittem, hogy tömegek várják a lehetőséget. Jóllehet az elején ez nem így volt, végül 1998 őszén jöttem először a Lipták Házba. Itt fordítottam le Bodor Ádám „Sinistra körzet” című könyvét, majd ezt követte Krasznahorkai László első regénye, a Sátántangó. Ez 2001-ben jelent meg.

– Ezt követték Kertész Imre könyvei: a Sorstalanság és a Kaddis a meg nem született gyermekért. Ezt mind itt a Házban fordítottad...

– Ennek a háznak fantasztikus a hangulata. Amikor jön az ősz, én már érzem, hogy ide kell jönnöm. Nem mintha nem lenne hol dolgoznom, de ez olyan mint-ha az embernek lenne vidéken egy háza, ahova időnként ellátogat. Az évek során tényleg úgy jön ide az ember, hogy már nemcsak a ház meg a környezet ismerős, hanem az emberek is, akik itt dolgoznak. A munkakapcsolatokon túl barátságok is kialakulnak.

– Itt talán nem érzed annyira, hogy milyen magányos a fordítói munka...

– Én szeretem ezt a magányos munkát...

– Svetla, van neked polgári foglalkozásod is. Úgy tudom, nem is egy!

– Amikor idejöttem Magyarországra, először a bolgár iskolában dolgoztam tizenhárom évig. Tanult szakmám szerint, történelmet és filozófiát tanítottam. Hét-nyolc éve váltottam. Jelenleg hetente egyszer egy félórás bolgár nyelvű adást szerkesztek a Magyar Rádióban. Havonta részt veszek a nemzetiségi bolgár újság szerkesztésében és a „Rondó” című tévéműsor bolgár részének az elkészítésében. A negyedévenként megjelenő – a Balkán-hegység római kori nevét viselő – irodalmi és társadalmi folyóirat, a Haemus főszerkesztője is vagyok.

– Ugyanakkor verseket is írsz. Megjelentek már kötetben a költeményeid?

– Lehet, hogy a fordítások indították el nálam a versírást. A kilencvenes évek elején már publikáltam bolgár irodalmi lapokban. Néhány év termésével aztán meg is jelent egy kötetem. Nem mondom, hogy rendszeresen írok, de azt vallom, hogy az ihlet nem elég. Ez is egy szakma, amelynek van technikai oldala is. Rendszeresen kellene művelni, s bár én ezt nem teszem, azért mindig születik valami. Ezek a versek inkább afféle hangulati képek.

Ház

Lassan lakom be új házam.
Félelmekkel, emlékekkel.
Polcokon rendezem őket el mind.
Vagy rekkentem valamely sutba.
Megérintek minden tárgyat,
s átrakosgatom a szekrényt.
Hangokhoz szoktatom magam –
ajtócsikorduláshoz,
a tetőt karmoló dióágakhoz,
az almafa harkályához,
füvek himnuszához;
mindennapjaihoz a halálnak –
lepergő gyümölcsökhöz, arany pókhálóhoz,
vödörbe fúló darázshoz,
szelek jajához vihar után.
Hangommal benépesítem.
Falait, ki meszelhette?,
szavakkal tapasztom végig... Fuldokló csönd.
Kútvíz csorog az ujjakon.

– Most min dolgozol, mit fordítasz?

– Éppen befejezéséhez közeledik egy antológia, a kilencvenes évek és az ezredforduló magyar irodalmában jelen volt magyar költőink verseivel. Ezt egy bolgár könyvkiadó jelenteti meg. Egy kötetben adja ki Bulgária és más országok költőinek verseivel. Eddig már megjelent a szerb-, a macedon- és most készül a magyar-bolgár vegyeskötet. December 6-án lesz a könyvbemutató Szófiában. Én készítettem az összes vers nyersfordítását, de a műfordítások egy részét is, amelyben egyébként már más bolgár költők is részt vettek. Végül úgy alakult, hogy tizenegy magyar és tizenegy bolgár költő műveit tartalmazza az antológia.

– Felsorolnád a magyarokat?

– Balla Zsófia, Rakovszky Zsuzsa, Tóth Kriszta, Fabó Kinga, Takács Zsuzsa, Ladik Katalin, Nagy Gabriella, Mesterházy Mónika, T. Szabó Anna, László Noémi, Karafiát Orsolya.

– Itt a Lipták Házban most mivel foglalkozol?

– Nádas Péter sajtóban már megjelent esszéinek önálló kötetben kiadott válogatását fordítom. Nehéz, szenvedek tőle, ugyanakkor élvezem is a nagyszerű mondatszerkesztését, s a helyenként szikrázó humorát. Elkezdtem visszaolvasni a régebbi, nagyon komornak tűnő szövegeit, és észrevettem, hogy ott is van mindig egy-egy vonulata a derűnek, a huncutságnak is.

A fordítói munkához kapcsolódva, kaptam egy másik érdekes feladatot is. A Balassi Bálint Intézet fordítói kurzust indított külföldi egyetemisták számára. Úgy döntöttek, hogy nyelvenként legyen egy konzulens, így én fogok a bolgár diákokkal foglalkozni. Nagy örömmre szolgál ez a munka. Úgy látszik, hogy a tanári ösztönből, tizenhárom évnyi tanítás után, még maradt bennem valami...

Radnics Magdolna

Къща

Бавно населвам новата си къща.
Със страхова и спомени.
Нареждам ги по лавиците.
Или ги скривам в някоя ъгъл.
Докосвам всяка вея
и пренареждам шкафа.
Свиквам със звуците –
със скърцането на вратата,
с клоните на ореха,
дращеци по покрива,
с кълвача в ябълката,
с химна на тревите;
с ежедневието на смъртта –
отронен плод, сребриста паяжина,
удавена във кофата пчела
и стона на дърветата сред бурята.
Населвам ъ със гласовете си.
Стени, варосани от нечия ръка
облепвам с думите... Удавническа тишина.
По пръстите тече вода от кладенец.

Utazás

Az ismeretlen városban
Láthatatlanul
Középkori teret
Szel át árnyékomban
Századokra tölem
Messzeségben
Szalmaszálon két madonna
Kortyra korty
Kisdedek visítanak jászolban
Keréken
Magányos nőstény
Kocsmárosné
Kávét hoz ki kannában nékem
Századokat számol
Hangos szóval a harang
Gyönyörű súlytalanság (talán szerelem?)
Mécs piros gyertyái
Oldják
Hűvösét a dómnak
Messze vagyok
Messze az
Elkövetkezendő őszben
Újabb városig.

Szeged, 1996 július

Пътуване

В непознатия град
Невидима
Сянката ми пресича
Средновековен площад
В далечината
На няколко века от мен
Две мадони
Пият течност със сламка
Младенци пият в яслата
На колела
Самотна самка
Кръчмарката
Ми носи каничка кафе
Камбаната
Отброява на глас векове
Прекрасна безтегловност (дали не е любовъ)
Червените свеци на кандилата
Разреждат
Катедралния хлад
Далече съм
Далече
В идващата есен
До следващия град

Ceget, яли 1996

Szondi György fordításai

LÁM –

hogy tavasz volna.
Vizek robajlanának.
Hogy térden az ég
ujját a földbe vágja.
Bolonduló
kilobbanó
kezes fűvek
dérszemfedél alatt terülnek
smaragdosan.

Az ablak mögött
fehér ujjakkal
szétvonlalazza a várost
a decemberi nap.
Felhőtlen és derült
HIDEG
Papírral és ceruzával
latolgom
a zsenge korlát mögött
kávé párájában.

Gondolhatatlan érintés,
csak a szavak
ügyetlenül –
süldő kötéláncosok –
bátorodnak neki
hangom feszülő húrján,
s egyensúlyoznak
törött tekintetek
fénycsóvaiban.

Kesernyés naptűz,
hamvadnak a szavak,
aranyvesszők sötétülnek.
Hűlő
kezek parázslanak szét,
hanyatlanak.
Hiányzó esték
szüremkednek,
talp
az alkonyatban
őket nem érte.
Lélek,
mily távoli ekhó,
kései délünkön
lélek
lejt-e tűztáncot...

Néma levelek
utak porában, aszott mind, perreg
nyárnak szomjában,
haját perzselnek,
reszkető vállat,
ököltenyérben
vértelen fájnak.
Foglyai ősznek –
szűkülő napok –
tűnő, rőt ének,
kétlő dérdacok,
csöndülő felhők
inaló nyárban,
madarak, sejtők
szent várakozásban.